

مرکز عدالت
برای کودکان و نوجوانان

گفتگو با

حسین رئیسی؛ متخصص حقوق کودکان

لغو مجازات اعدام کودکان، پیش نیاز بسط عدالت در جامعه است

مرکز عدالت
برای کودکان و نوجوانان

گفتگو با

حسین رئیسی؛ متخصص حقوق کودکان

لغو مجازات اعدام کودکان، پیش نیاز بسط عدالت در جامعه است

مقدمه

ما هم در قوانین حقوق کودکان و هم در کاهش جرایم مستوجب حکم اعدام پیشرفت‌هایی داشته‌ایم، اعتراض‌ها و تلاش‌های مدنی برای لغو مجازات حکم اعدام به اصلاحات مهمی در قانون حقوق کودکان، در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۹ منجر و راه‌های برای استیفای حقوق کودکان گشوده شد. ماده ۹۱ قانون مجازات اسلامی اصلاح شده در سال ۱۳۹۲ می‌گوید: در جرایم موجب حد یا قصاص هرگاه افراد بالغ کمتر از هجده سال، ماهیت جرم انجام شده و یا حرمت آن را درک نکنند و یا در رشد و کمال عقل آنان شبهه وجود داشته باشد، حسب مورد با توجه به سن آنها به مجازات‌های پیش‌بینی شده در این فصل محکوم می‌شوند. تشخیص رشد و کمال عقل به پزشکی قانونی سپرده شده است. به‌رغم اصلاحات انجام شده ولی هنوز تا توقف کامل حکم اعدام کودکان فاصله داریم.

یکی از حقوق‌دانانی که طی دو-سه دهه گذشته تلاش‌های بسیاری برای توقف حکم اعدام کودکان انجام داده آقای حسین رئیسی متخصص حقوق کودکان است که با او به گفتگو نشستیم.

آقای رئیسی معتقد است کودکان کسانی هستند که امکان خطا و ریسک‌پذیری در آنها زیاد است و همچنین امکان بازآموزی، آموزش‌پذیری و درمان احتمالی اگر نیاز داشته باشند در آنها بسیار زیاد است و می‌گوید ضرورت توقف حکم اعدام کودکان از جهات مختلف علمی قابل اثبات است و اگر بر این مهم اصرار می‌شود صرفاً مبتنی بر یک دیدگاه حقوقی نیست بلکه جنبه‌های مختلف علمی و روانشناختی مطرح است.

من مایلم سوالم را اینطور شروع کنم درواقع با توجه به این که در ایران ما انواع و اقسام نقض حقوق بشر مواجه هستیم چرا مساله مجازات مرگ برای کودکان، این همه برای شما مهم شده و روی این موضوع تمرکز کرده‌اید؟

آقای حسین رئیسی:

برای پرداختن به موضوعات نقض حقوق بشر، گاهی به گستردگی نقض حقوق بشر می‌پردازیم گاهی به دلیل اهمیت قربانی و قابل اتفاق بودن نتایجی که می‌شود روی آن کار کرد، به این ترتیب، کودکان کسانی هستند که بیشترین حمایت را نیاز دارند از طرف دیگه تقریبا تمام دنیا پذیرفته که باید کودکان تمام افراد زیر ۱۸ سال تعریف شوند و مورد حمایت قرار گیرند. فقط تعداد بسیار معدود کشورهایی در دنیا هستند که مجازات اعدام برای کودکان را اجرا می‌کنند. از این نظر به دلیل اهمیت قربانیان، و اهمیت اصلاح قوانینی که مجازات اعدام را برای افراد زیر ۱۸ سال روا می‌دارد و تجویز می‌کند، این موضوع در اهمیت قرار گرفته است.

ما می‌دانیم که در کنوانسیون حقوق کودک و کنوانسیون حقوق مدنی، مساله مجازات مرگ و حتی مجازات حبس ابد، برای کودکان ممنوع شده، من سوالم این است که وقتی کودکی مرتکب قتل می‌شود آیا صرفا چون در کنوانسیون‌های حقوق بین‌المللی تصریح شده و به دلیل آن چه در متن قانون آمده، باید اعدام کودکان متوقف شود یا استدلال‌های حقوقی قوی‌تری پشت این مساله است؟

آقای حسین رئیسی:

علاوه بر استدلال‌های حقوقی قوی‌تری که پشت این مسئله وجود دارد، در واقع ریشه این اتفاق در استدلال‌های جامعه‌شناسی، جرم‌شناسی و مشخصا روانشناسی هست که حوزه رشد مغزی تمام افراد زیر ۲۵ سال را حتی در نظر می‌گیرد، چون مطالعاتی به طور خیلی روشن نشان داده که تمام افراد زیر ۱۸ سال همچنان مغزشان رشد کافی نکرده و بعضی مطالعات جدیدتر می‌گوید حتی تا ۲۵ سالگی، به این ترتیب است که ما نمی‌توانیم کسانی که در این شرایط هستند را به طور کامل مسئول همه رفتارشان بدانیم از این رو آن

نگاه علمی که این دیدگاه حقوقی را تقویت می‌کند که به آن بپردازیم نه به صرف اینکه کنوانسیون حقوق کودک یا کنوانسیون حقوق مدنی و سیاسی پرداخته شده اهمیت موضوع در این است که کودکان کسانی هستند که امکان خطا در آنها زیاد است، ریسک‌پذیری در آنها زیاد است و همچنین امکان بازآموزی، آموزش‌پذیری و درمان احتمالی اگر نیاز داشته باشند در آنها بسیار زیاد است. از این رو، موضوع از جهات مختلف علمی تقویت می‌شود و پرداختن به آن فقط از دیدگاه حقوقی نیست که اهمیت دارد.

شما سالها وکیل بودید برای کودکان و کار وکالت کردید پرونده‌های مشخصی را در دست داشتید من سوالم به طور مشخص این است که در پروسه رسیدگی قضایی به پرونده کودکان چقدر متوجه تاثیر کم کاری یا عدم حمایت کافی از جانب نهادهای مدنی از جمله روزنامه‌نگاران، سینماگران و اهالی‌ای که به هر حال فعالیت دارند در این حوزه خود فعالین حقوق کودک چقدر فکر می‌کنید اگر یک حمایت وسیع‌تری وجود داشت دفاع از کودکان برای شما آسان‌تر بود و چه بسا تاکنون مجازات مرگ برای کودکان در ایران متوقف شده بود؟

آقای حسین رئیسی:

در حقیقت، حمایتی که از سوی هنرمندان یا بعضی سلبریتی‌ها و جامعه مدنی در ایران، نسبت به موضوع کودکان و حقوق کودکان و مشخصا در مورد اعدام افراد زیر ۱۸ سال به عمل می‌آید، مراجعه به خانواده‌های قربانیان، صرفا و برای گرفتن رضایت است، این در حقیقت مورد نقد جدی حوزه حقوق بشر است. به دلیل اینکه این منجر به متوقف شدن گسترده مجازات اعدام برای کودکان نمی‌شود، به طور موردی می‌شود و ضمنا فقط کسانی که امکان ارتباط گرفتن در پرونده‌هاشون با هنرمندان یا جامعه مدنی یا بعضا سلبرتی‌ها را دارند می‌توانند موفق شوند و در ضمن بسیاری از آنها موفق نشدند، در پرونده بهنود شجاعی، پرونده دلارام و پرونده‌های متعدد دیگر، موفق هم نشدند، دخالت هم کردند و موفق نشدند برای اینکه نوع دخالت‌شان دخالت اصولی نیست. ما نیاز به دخالت بنیادی داریم، در بعضی پرونده‌ها دخالت جامعه مدنی یا هنرمندان و دیگران باعث توقف یک اعدام می‌شود و مواردش هم زیاده، من در اهمیت آن هم تردیدی ندارم ولی برای همه نیست، همه گیر و فراگیر نیست و یک کار اصولی اساسا نیست و منجر به یک تغییر

اساسی و تغییر رویکرد نسبت به مجازات اعدام ندارد. ما معتقد هستیم وقتی مجازات اعدام در مورد کودکان متوقف شود به تدریج می‌توانیم گفتمانی در جامعه گسترش دهیم که در مورد سایرین هم این اتفاق بیافتد و جامعه مدنی به سمتی می‌تواند حرکت کند که عدالت در جامعه محقق شود یعنی فعالیت‌هایی صورت گیرد که منجر به تحقق عدالت و رفع مجازات اعدام در سایر موارد از جمله بزرگسالان بالای ۱۸ سال هم شود.

علاوه بر این فعالیت‌های مدنی، چه فرصت‌های حقوقی، وجود دارد که می‌شود با تمرکز بر آنها تلاش کرد که مجازات مرگ برای کودکان متوقف شود؟

آقای حسین رئیسی:

عمده تلاشی که می‌شود انجام داد، تلاش‌هایی است که می‌شود از طریق تمرکز روی مطالعات روان‌شناسی و مطالعات روان‌پزشکی که در دنیا انجام شده و نتیجه بخش بوده، کرد، از جمله مطالعاتی که در آمریکا توسط انجمن روان‌شناسان در سال ۲۰۰۴ منتشر شد و همان سال به تدریج تا سال ۲۰۰۵ به تصویب ممنوعیت اعدام کودکان زیر ۱۸ سال در تمام ایالت متحده، منجر شد اشاره کرد. می‌دانیم که ایالات متحده به کنوانسیون حقوق کودک نپیوسته ولی آنچه سبب توقف اعدام کودکان در این کشور شد، همین مطالعات است.

قانون‌گذاران با توجه به نتایج این مطالعات، و با تاکید بر ضرورت تغییر قوانین، باید به سمتی حرکت کنند که منجر به لغو مجازات اعدام برای کودکان شود. ما الان با یک رویکرد بسیار سنتی مواجه هستیم و تلاش حقوقی، رویکرد حقوقدانان باید اصلاح قانون باشد، تا قوانین اصلاح نشود نتیجه موثری حاصل نمی‌شود. قوانین هم به سادگی تغییر پیدا نمی‌کنند، قوانینی که عمدتاً در حال حاضر با سیستم فعلی ریشه در تفکر مذهبی دارد، قرائت‌های مختلف مذهبی دارد ریشه در تعریف فقه از کودک و ایام کودکی دارد و از این نظر ما نیاز داریم که تلاش‌های جدی انجام شود، از جمله همراه کردن بعضی علمای اسلامی که می‌توانند دیدگاه‌های بهتری داشته باشند. به همین ترتیب در بسیاری از کشورهای اسلامی هم این موضوع نتیجه داده، به نظر من می‌توان از این مسیر در شرایط فعلی همراه کردن همه بخش‌های جامعه در مسیر حقوقی موثر بیفتاد و نهایتاً گام اساسی از نظر حقوقی برای تغییر قوانین برداشته شود.

اگر نکته دیگری هست که باید اشاره کنید، بفرمایید.

آقای حسین رئیسی:

نکته آخری که من می‌توانم اشاره کنم به نظرم کودکان از هر جهت نیاز به حمایت دارند، حمایت از کودکان یک اصل کلی است که ضرورت دخالت حکومت را ایجاد می‌کند. دخالت حکومت بایستی با مطالبه جامعه همراه شود، وقتی جامعه مطالباتش را در حوزه کودکان افزایش دهد طبیعی است که حکومت هم می‌تواند همراهی کند و از طرف دیگر نکته‌ای که می‌توانم اشاره کنم این که، متأسفانه حکومت از جامعه و از خواست مردم و رشدی که مردم کردند بسیار عقب است.

برای اینکه ما جامعه بهتری در آینده داشته باشیم، ضرورت دارد که اولاً جامعه به ضرورت لغو مجازات اعدام کودکان پی ببرد، دوماً این ضرورت را به یک مطالبه جدی و ملی تبدیل کند. این مهم دست یافتنی است اگر هنرمندان، فعالان مدنی و نهادهای آموزشی همراهی کنند. در چنین شرایطی است که می‌توان امیدوار بود که مجازات سنگین و غیرقابل بازگشت اعدام کودکان لغو شود.

ممنون آقای رئیسی عزیز بابت وقتی که برای این مصاحبه گذاشتید.

